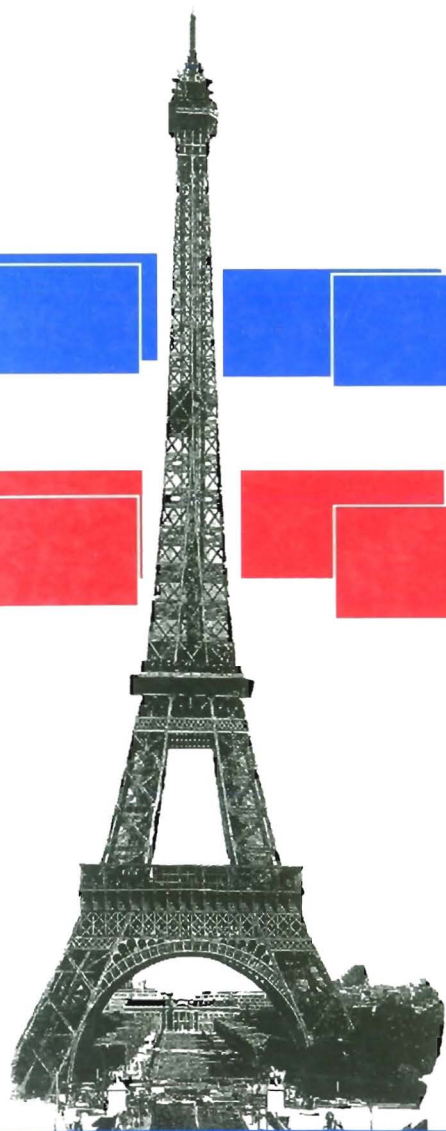

Ewa Poterałowicz

INTERPUNKCJA W JĘZYKACH FRANCUSKIM I POLSKIM

SIGNES DE PONCTUATION
EN FRANÇAIS
ET EN POLONAIS

Ewa Poterałowicz

**Interpunkcja w językach
francuskim i polskim**

**Signes de ponctuation
en français et en polonais**

**Oficina Wydawnicza Politechniki Wrocławskiej
Wrocław 1999**

Opiniodawcy
Anna DĄBROWSKA
Eugeniusz UCHEREK

Redaktor
Alicja KORDAS

Korekta
Zofia JASINA

301644 L/1

© Copyright by Oficyna Wydawnicza Politechniki Wrocławskiej, Wrocław 1999

ISBN 83-7085-440-0

OFICyna WYDAWNICZA POLITECHNIKI WROCLAWSKIEJ
Wybrzeże Wyspiańskiego 27, 50-370 Wrocław

Nakład 200 + 44 egz. Ark. wyd. 2,25. Ark. druk. 2 1/2. Papier offset. kl. III, 70 g, B1.
Drukarnia Oficyny Wydawniczej Politechniki Wrocławskiej. Zam. nr 789/99.

SPIS RZECZY

Przedmowa	4
1. Zależności między językiem mówionym a pisanym	5
2. Intonacja	6
3. Znaki interpunkcyjne w językach francuskim i polskim	7
4. Wartości interpunkcji: gramatyczna i ekspresyjna	8
5. Zasady stosowania znaków interpunkcyjnych w językach polskim i francuskim ..	10
Kropka (point) [.]	10
Przecinek (virgule) [,]	12
Średnik (point-virgule) [;]	17
Dwukropek (deux points) [:]	19
Znak zapytania (point d'interrogation [?])	20
Wykrzyknik (point d'exclamation [!])	22
Nawias okrągły (parentheses) [()]	23
Nawias kwadratowy (crochets) [[]]	25
Myślnik (tiret) [-]	25
Wielokropek (points de suspension) [...]	27
Cudzysłów (guillemets) [„ ”]	28
Gwiazdka (astérisque) [*] i alinea (alinéa)	30
Podsumowanie	32
Skróty	32
Bibliografia	33

PRZEDMOWA

Oddawana do rąk Czytelnika praca nie ma na celu wielkich odkryć naukowych, lecz wskazania praktyczne, jak lepiej, poprawniej i czytelniej pisać po francusku.

Osobom, których językiem ojczystym jest język polski, a które lepiej lub gorzej radzą sobie z interpunkcją do właściwego przekazania treści pisanych, będą pomocne przykłady w języku rodzimym. Tym, których drugim językiem, często zawodowym, jest język francuski, może przydać się ona podczas tłumaczeń, aby wierniej i czyściej przekazać myśli autora. Zajmującym się natomiast korespondencją francuską czy układaniem różnego rodzaju pism może być pomocna część przykładów francuskich, a zwłaszcza fragmenty ilustrujące różnice w stosowaniu znaków interpunkcyjnych w językach francuskim i polskim.

Przedstawiona analiza ma pokazać Czytelnikowi, jakie są te paralelizmy i różnice, a nadto uświadomić, jak wielką wartość w przelewaniu myśli na papier mają te drobne znaki graficzne i jak duża jest ich rola w interpretacji i rozumieniu tekstów pisanych. O ich znaczeniu w czytaniu mogą przekonać się również mówcy i aktorzy, dla których wskazówki niesione przez interpunkcję powinny być pomocne w przekazywaniu wszelkich odcieni, barw i ukrytych często znaczeń nadanych tekstom przez ich autorów.

Abyśmy się lepiej rozumieli!

Autorka

1. ZALEŻNOŚCI MIĘDZY JĘZYKIEM MÓWIONYM A PISANYM

Skutkiem transkrypcji graficznej jakiegoś przekazu, jak twierdzi J. Dubois¹, jest zazwyczaj duża strata informacji.

Źęzyk mówiony jest wspomagany wieloma środkami do uzupełnienia informacji: intonacją znaczeniową i ekspresyjną, także środkami pozajęzykowymi, jak mimika i gesty. W języku pisanim nie ma takich możliwości, nie ma on bowiem odniesienia do osoby, lecz tylko możliwość odniesienia do kontekstu. W celu dopełnienia informacji w języku pisanim stosuje się inne środki – są nimi znaki interpunkcyjne funkcyjujące na poziomie zdania².

Każdy system pisany, jak podkreśla J. Lyons³, opiera się na elementach języka mówionego. Żaden jednak system pisany nie pokazuje różnic intonacyjnych i akcentów, które istnieją w języku mówionym. Aby wyodrębnić różne typy zdań, na przykład oznajmujące, wykrzyknikowe i inne, przyjęto środki konwencjonalne, jak użycie wykrzyknika lub znaku zapytania zamiast kropki. Są to jednak środki dodatkowe, co dowodzi, że z powodu braku środków stosowanych w języku mówionym język pisany nie staje się jego bezpośrednią transpozycją. Dlatego też, aby być zrozumiałym, język pisany musi się podporządkować regułom gramatycznym oraz stosować znaki konwencjonalne, wyrównujące straty powstałe podczas transformacji języka mówionego. Znaki te ułatwiają odróżnienie zdań, które ułożone z takich samych słów, w takim samym porządku, mają różne znaczenia:

La pomme que j'ai cueillie était gâtée.

Les pommes que j'ai cueillies étaient gâtées⁴.

Jak widać, znaki odróżniające to: „e” dla rodzaju żeńskiego czy „s” dla liczby mnogiej, a także różne końcówki czasowników.

Dwa identycznie zbudowane zdania mają zatem różne znaczenie dzięki zapisanym różnicom gramatycznym.

¹ J. Dubois, *Grammaire structurale du français : nom et pronom*, Paris, Librairie Larousse, 1965, s. 9.

² Ibidem, s. 15.

³ J. Lyons, *Wstęp do językoznawstwa*, Warszawa, PWN, 1975, s. 50.

⁴ R. Thimonnier, *Code orthographique et grammatical*. Paris, Hatier, 1970, s. 86.

2. INTONACJA

Jak już powiedziano, sposobem odróżnienia zdań pisanych są znaki interpunkcyjne stawiane na końcu tych zdań, na przykład znak zapytania, wykrzyknik lub kropka. Znaki te określają intonację, czyli melodię tych typów zdań, które mówione również taką melodię mają⁵.

W języku francuskim występują trzy główne krzywe melodyczne:

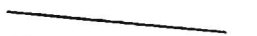
1. wznosząco-opadająca dla zdań oznajmujących

 L'armée a défilé.

2. wznosząca dla zdań pytających

 As-tu déjà défilé ?

3. opadająca dla zdań rozkazujących

 Mange cette pomme !

W języku polskim M. Dłuska⁶ wyróżnia akcent wyrazowy stały i akcent zdaniowy mający funkcję znaczeniową. Intonacja zdań polskich różni się od intonacji francuskiej.

Wyraz, na który pada akcent, staje się podmiotem psychicznym zdania:

Czy Stefan wziął kapelusz Stacha czy Jana?

– Stefan zabrał kapelusz Jana.

Czy Stefan wziął kapelusz Stacha czy Jana?

– Jana. (Dł., 37)

Każdy wyraz w zdaniu może stać się jego podmiotem psychicznym i środkiem do akcentowania – jest to akcent zdaniowy.

Taką funkcję znaczeniową akcentu zdaniowego widać najbardziej w zdaniu pytającym. Podmiot psychiczny jest wskazany intonacją końcową. Pierwsza część zdania pytającego kończy się wyrazem akcentowanym, a intonacja tej części zdania jest opadająca. Druga część zdania ma intonację wznoszącą.

 Stefan zabrał kapelusz Jana? (Dł., 39)

O ile melodia zdania francuskiego staje się czynnikiem bardzo ważnym w określonym zdaniu, o tyle w języku polskim funkcja ta jest spełniana przez akcent wyra-

⁵ J. Dubois, R. Lagane, *La nouvelle grammaire du français*, Paris, Larousse, 1973, s. 232.

⁶ M. Dłuska, *Prozodia języka polskiego*, Kraków, Polska Akademia Umiejętności, 1947, s. 36.

zowy stały i akcent zdaniowy. Wskazuje on jego granice, a przez to wpływa na znaczenie całej wypowiedzi.

Intonacja zdań polskich wygląda więc następująco:

1. zdanie oznajmujące – melodia opadająca

On zabrał kapelusz Jana.

2. zdanie pytające – melodia podwójna opadająco-wznosząca

Stefan zabrał kapelusz Jana?

3. zdanie rozkazujące – melodia wznosząca

Zabierz kapelusz Jana!

Rozważania na temat intonacji i melodii zdania funkcjonującej na poziomie składni pomogą uświadomić sobie znaczenie i rolę znaków interpunkcyjnych.

3. ZNAKI INTERPUNKCYJNE W JĘZYKACH FRANCUSKIM I POLSKIM

*Wielka encyklopedia powszechna PWN*⁷ podaje, że interpunkcja to są reguły, to zespół znaków interpunkcyjnych, który ułatwia lekturę tekstu i czyni go bardziej zrozumiałym dla czytającego.

Według *Nowego słownika ortograficznego PWN*⁸ podstawowym celem interpunkcji jest zapewnienie tekstowi pisanemu jednoznaczności i ułatwienie jego poprawnego odbioru.

To stwierdzenie oznacza, że w wypadku wątpliwości dotyczących stosowania znaków interpunkcyjnych należy się przede wszystkim kierować zasadą komunikatywności i stosować znaki przestankowe tak, aby zapewniły jak największą przejrzystość tekstu.

Encyclopédie Larousse mówi, że interpunkcja jest sztuką, sposobem przestankowania, a znaki interpunkcyjne służą do oddzielania zdań lub ich części na potrzeby jasności i stylu. Można zatem powiedzieć, że interpunkcja to sztuka stosowania pauz, zmian melodycznych, to jest głosowych, w trakcie czytania.

⁷ *Wielka encyklopedia powszechna PWN*, Warszawa, PWN, 1965, t. 5, s. 86.

⁸ *Nowy słownik ortograficzny PWN*, Warszawa, PWN, 1996, s. XCV.

W języku pisanim funkcję oznaczania tych zmian pełnią znaki interpunkcyjne.

W obu językach, francuskim i polskim, powszechnie stosowanymi znakami interpunkcyjnymi są:

- kropka (point) [.]
- przecinek (virgule) [,]
- średnik (point-virgule) [;]
- dwukropek (deux points) [:]
- znak zapytania (point d'interrogation) [?]
- wykrzyknik (point d'exclamation) [!]
- nawias okrągły (parenthèses) [()]
- nawias prostokątny (crochets) [[]]
- myślnik (tiret) [-]
- wielokropek (points de suspension) [...]
- cudzysłów (guillemets) [„ ”]

Znakami funkcjonującymi w języku francuskim jako interpunkcyjne są:

- gwiazdka (astérisque) [*]
- alinea (alinéa)

W polskich gramatykach i słownikach ortograficznych nie są one wymieniane jako znaki interpunkcyjne. Również *Nowy słownik ortograficzny PWN*⁹ wymienia dziesięć znaków interpunkcji polskiej (nawiasy kwadratowy i okrągły łącznie), nie wspominając o dwóch ostatnich znakach. Należy jednak o nich wspomnieć w niniejszym tekście, choćby ze względu na tłumaczy dzieł francuskich, w których te znaki się pojawiają. Występują one również w polskim piśmiennictwie i mają wpływ na sposób wyrażania myśli.

4. WARTOŚCI INTERPUNKCJI: GRAMATYCZNA I EKSPRESYJNA

Według autorów *Grammaire Larousse du XXe siècle*¹⁰ interpunkcja ma jednocześnie wartość logiczną i osobistą. Dlatego też nie jest możliwe ustalenie dokładnych reguł stosowania znaków interpunkcyjnych. Pomimo że każdy ze znaków ma swoją wartość, autor dzieła literackiego ma prawo stosować interpunkcję według własnych kryteriów uczuciowych i swojego indywidualnego sposobu wyrażania myśli. Nie można zatem pomijać faktu, że takie lub inne stosowanie interpunkcji może zmieniać sens zapisanej wypowiedzi.

⁹ Ibidem, s. XCV.

¹⁰ E. Gaiffe, L. Wagner, *Grammaire Larousse du XXe siècle*, Paris, Larousse. 1936, s. 127.

Chevalier¹¹ poucza nas o interpunkcji logicznej, koniecznej do lektury tekstu. Ten typ interpunkcji poddany jest regułom, a jej głównym celem jest wskazanie grupowania słów. Zjawisko to nazywane jest przez Thimonnier'a *wartością gramatyczną*¹². Ta wartość interpunkcji pozwala na dokładne określenie zasadniczych funkcji części zdania, jak podmiotu, orzeczenia itd. Różnie więc użyte znaki interpunkcyjne mogą zmienić funkcje poszczególnych części zdań:

Pierre, dit Paul, est bien meilleur élève que moi.

Pierre dit : Paul est bien meilleur élève que moi¹³.

„Pierre” jest podmiotem dla „est” w pierwszym zdaniu, a po zastosowaniu innego znaku staje się podmiotem dla „dit” w zdaniu drugim.

Inaczej z „Paul”, który jest podmiotem dla „dit” w zdaniu pierwszym, a staje się podmiotem dla „est” w zdaniu drugim.

„Moi” przedstawia „Paula” w zdaniu pierwszym, a „Pierre’a” w zdaniu drugim.

Można więc stwierdzić, że interpunkcja gramatyczna służy do sprecyzowania struktury zdania i do wydzielenia jego poszczególnych elementów.

*Nowy słownik ortograficzny PWN*¹⁴ stwierdza, że interpunkcja polska ma przede wszystkim charakter składniowy, to znaczy, że znaki przestankowe służą do podkreślania logiczno-składniowej konstrukcji zdań. Ponadto uwzględniane są inne czynniki, takie jak: oddzielanie członów wtrąconych, rytmikę mowy i intonację. Interpunkcja pozwala wyodrębnić pojedyncze wyrazy ze względu na ich ważność lub dystans do słów i wypowiedzi, jakie chce osiągnąć mówiący.

Thimonnier wyróżnia też drugą wartość interpunkcji, to znaczy wartość ekspresyjną¹⁵. Ten rodzaj interpunkcji nie jest podporządkowany konkretnym zasadom, a tylko zamysłowi stylistycznemu autora. Znaki interpunkcyjne służą do podkreślania, niuansowania wyrażeń uczuciowych oraz do osiągnięcia swoistych efektów stylu wypowiedzi.

Eh quoi ! vous partez ?

W tej wypowiedzi ukazane jest zdziwienie i niepokój, wyrażone za pomocą wykrzyknika i znaku zapytania.

Ekspresja wyrażana interpunkcją pomaga pokazać, jak otrzymać jasny i wyraźny sposób wypowiedzi tak, aby intencje stylistyczne stały się widoczniejsze i mocniej odczuwane przez czytelnika.

¹¹ J.-C. Chevalier, *Grammaire Larousse du français contemporain*, Paris, Librairie Larousse, 1964, s. 32.

¹² R. Thimonnier, op. cit. s. 193.

¹³ Ibidem, s. 193.

¹⁴ *Nowy słownik ortograficzny PWN*, s. XCVI.

¹⁵ R. Thimonnier, op. cit. s. 199.

Nowy słownik ortograficzny PWN mówi, że druga funkcja znaków interpunkcyjnych polega na tym, że *służą one do wyrażania niektórych właściwości mowy, które w inny sposób w pisanej odmianie języka nie mogłyby zostać zakomunikowane*¹⁶.

Przecinek i kropka określają więc pauzy w mówieniu, myślnik – zawieszenie głosu, pytajnik może być, a wykrzyknik jest znakiem wyrażania emocji.

Stąd wynika trzecia funkcja interpunkcji, a mianowicie umożliwianie poprawnego zrozumienia i wygłoszenia tekstu, to znaczy właściwej jego interpretacji¹⁷.

5. ZASADY STOSOWANIA ZNAKÓW INTERPUNKCYJNYCH W JĘZYKACH FRANCUSKIM I POLSKIM

Stosowanie znaków interpunkcyjnych nie jest całkiem dowolne, lecz jest podporządkowane pewnym zasadom.

Gramatycy polscy E. F. Przyłubscy¹⁸ stwierdzają, że zasadami branymi pod uwagę przy stosowaniu interpunkcji są: struktura składniowa wypowiedzi, charakter części składowych wypowiedzi, intonacja i styl.

Posługując się tymi zasadami, cytuje się reguły dane przez PAU w roku 1936¹⁹, według których określa się stosowanie znaków interpunkcyjnych. Reguły te są absolutnie nakazujące lub zakazujące, ale są też przyzwalające, dające pewną dowolność zastosowania znaków interpunkcyjnych. *Nowy słownik ortograficzny PWN*²⁰ potwierdza te zasady.

Konsekwencja w stosowaniu znaków interpunkcyjnych według zasad logiczno-składniowych jest konieczna, jeżeli chce się osiągnąć jednoznaczność i przejrzystość tekstu.

Brak odpowiednich znaków lub ich błędne rozmieszczenie może zmienić sens wypowiedzi:

Powiesić nie można, uwolnić.

Powiesić, nie można uwolnić²¹.

KROPKA (POINT) [.]

Jest to znak interpunkcyjny stosowany w językach francuskim i polskim.

Podstawową wartością kropki jest jej wartość logiczna, wpływająca na funkcję ograniczania zdań.

¹⁶ *Nowy słownik ortograficzny PWN*, s. XCV.

¹⁷ *Ibidem*, s. XCV.

¹⁸ E. F. Przyłubscy, *Gdzie postawić przecinek*, Warszawa, Wiedza Powszechna, 1973, s. 23.

¹⁹ *Ibidem*, Uchwała Polskiej Akademii Umiejętności, s. 22.

²⁰ *Nowy słownik ortograficzny PWN*, s. XCVI.

²¹ *Ibidem*, s. XCVI.

Zarówno we francuskim, jak w polskim, kropka znajduje się zawsze na końcu wypowiedzi, zawierającej bądź zdania niezależne proste, bądź kilka zdań współrzędnie lub podrzędnie złożonych.

Jako że kropka znajduje się na końcu wypowiedzi, jest ona w obu językach formalnym kryterium ograniczenia zdania, jest zatem zgodna z analizą logiczną zdania.

Pour la première fois Robineau admirait. Il avait besoin de le dire. Il avait besoin surtout de gagner une amitié. (St. Ex., Vol, 51)

Po raz pierwszy Robineau podziwiał. Czuł potrzebę wyrażenia tego podziwu. A przede wszystkim czuł potrzebę pozyskania czyjejś przyjaźni. (St. Ex., Lot, 21)

W obu przykładach trzy kropki limitują trzy zdania, wskazując jednocześnie ich twierdzący charakter.

Funkcją gramatyczną kropki jest uwypuklenie, podkreślenie części zdania i występuje ona tylko w języku francuskim. W języku polskim kropka takiej funkcji nie pełni, w takim przypadku nie stawia się kropki.

Il en serait toujours ainsi. Toujours. (St. Ex., Vol, 29)

I tak będzie już zawsze, zawsze. (St. Ex., Lot, 12)

Jak widać, w języku francuskim użyto tu kropki zamiast przecinka aby oderwać od zdania jego część lub słowo, któremu autor chce nadać więcej znaczenia, które chce uwypuklić. Tutaj jest to słowo „toujours”. W języku polskim w takim przypadku stawia się przecinek.

W obu językach, francuskim i polskim, kropka ma wartość ekspresyjną i może być stosowana wewnątrz sekwencji, która powinna być wypowiedziana w czasie jednej emisji głosu. Proces ten jest zwany ekspresyjnym, a kropka zaznacza gwałtowne pauzy odpowiadające pauzom mówionym.

Alignant dans un ordre misérable ses trésors, il étalait devant le pilote sa misère. Un eczéma moral. Il montrait sa prison. (St. Ex., Vol, 59)

Rozkładając przed nim swe liche skarby, obnażał przed nim swą niedolę. Swą egzemę moralną. Pokazywał swoje więzienie. (St. Ex., Lot, 24)

Inne zastosowania kropki, występujące zarówno w języku francuskim, jak i polskim, to przede wszystkim umieszczanie jej po wyrazach pisanych w skrócie. I tak, we francuskim używa się:

M. Dubois dla Monsieur Dubois.

U.N.E.S.C.O. dla Organisation des Nations Unies pour l'Education, les Sciences et la Culture²².

²² J.-C. Chevalier, op. cit., s. 33.

W języku polskim takie zastosowanie kropki wygląda trochę inaczej. Tutaj stawiamy kropkę w skrótach utworzonych przez odrzucenie części wyrazu:

san.-epid. dla sanitarno-epidemiczny
kier. dla kierownik²³

natomiast w skrótach pisanych wielkimi literami nigdy nie używa się kropki:

PKO, ZBoWiD, PWN²⁴

Podczas czytania tekstu pisanego kropka jawi się jako zasadniczy znak pauzy. Wskazuje ona, że należy obniżyć intonację i zaznaczyć „stop”, ponieważ oddzielona kropką jednostka tekstu jest zakończona.

Ma première sortie a eu lieu en mars. (Col., Paris, 29)

Po raz pierwszy wyszłam w marcu. (Col., Paryż, 219)

Jednocześnie należy zauważyć, że melodia zdania francuskiego różni się od melodii zdania polskiego. We francuskim melodia ta jest wznosząco-opadająca, w polskim zaś tylko opadająca.

Zastosowanie ekspresyjne kropki odgrywa jednakowo ważną rolę w obu językach. W takim przypadku pauzy zaznaczone przez kropkę nie są równoważne pauzom kończącym zdanie. Te pauzy oznaczają krótkie i gwałtowne zatrzymania. To zastosowanie jest równie powszechne w obu językach.

Le son de ce moteur lointain devenait de plus en plus dense. Il murissait. On donna les feux. Les lampes rouges du balisage dessinerent un hangar, des pylones de T.S.F., un terrain carré. On dressait une fête. (St. Ex., Vol, 33)

Odgłos, z początku daleki, coraz bardziej się wzmagał. Dojrzewał. Zapalono światła. W czerwonym blasku świateł ostrzegawczych zarysowały się: hangar, maszty radiowe, czworokąt lotniska. Szykowano przyjęcie. (St. Ex., Lot, 13/14)

PRZECINEK (VIRGULE) [,]

Zarówno w języku francuskim, jak i polskim przecinek jest bardzo często stosowany. Jest on znakiem koniecznym, aby móc zasygnalizować anormalny przebieg zdania. W językach francuskim i polskim wartość gramatyczna przecinka wyraża się w stosowaniu go do oddzielenia słowa zdania prostego lub części zdania. Zastosowanie tego znaku pozwala w obu językach określić strukturę zdania i wyróżnić jego elementy.

²³ E. F. Przyłubscy, op. cit. s. 32.

²⁴ Ibidem, s. 33.

W zdaniu prostym języków francuskiego i polskiego użycie przecinka pozwala na oddzielenie słów tej samej kategorii, na przykład podmiotu, dopełnienia, okolicznika itp.

Le murmure, les cris, les conversations se croisaient. (Cam., Etr., 111)

Szepty, krzyki, rozmowy krzyżowały się ze sobą. (Cam., Obcy, 62)

Podobnie mogą być oddzielone okoliczniki.

On cassait du bois chacune à son tour, à sept heures et demie, le matin, en hiver, par des froids. (Col., Paris, 69)

Rąbałyśmy drzewo każda po kolei, o wpół do ósmej rano, zimą, w mrozy. (Col., Paryż, 244)

Inne użycie przecinka w obu językach następuje wówczas, kiedy izoluje on dwa słowa dopowiedziane.

A ce moment-là, Eugène, mon frère, dansait avec Adèle Tricotot. (Col., Ec., 30)

W tym czasie Gienek, mój brat, tańczył z Adelą Tricotot. (Col., Szk., 30)

W obu językach części zdań wyróżnione przez oddzielenie odcinków (segmentację) są oddzielane przecinkiem.

Oh! petite Mademoiselle, il y a longtemps que je ne vous ai pas vue. ((Col., Ec., 28)

Och! miła moja, tak już dawno pani nie widziałam. (Col., Szk., 28)

Jak widać, wyrazy „petite Mademoiselle” – „miła moja” są oddzielone przecinkiem od pozostałej części zdania.

Według E.K. Nikolskaïa i T.Y. Goldenberg²⁵ w języku francuskim nigdy nie oddziela się przecinkiem elementów łączonych spójnikami „et”, „ou”, „ni”. Także E. F. Przyłubscy²⁶ stwierdzają, że w języku polskim jest wręcz zabronione stosowanie przecinka przy spójnikach „i”, „lub”, „ani”.

– Mélie, j'ai faim et soif. (Col., Paris, 17)

– Melanio, mnie się chce jeść i pić. (Col., Paryż, 212)

Jeżeli natomiast wymienione spójniki służą do połączenia licznych elementów, można je oddzielić przecinkiem zarówno we francuskim, jak i polskim.

Il n'avait le droit d'admirer ni la fantaisie, ni la verve. (St. Ex., Vol, 45)

²⁵ E.K. Nikolskaïa, T.Y. Goldenberg, Grammaire française, Moscou, Editions „École Supérieure”, 1974, s. 350.

²⁶ E. F. Przyłubscy, op. cit s. 52.

Nie miał prawa okazywać podziwu ani dla zapału, ani dla fantazji. (St. Ex., Lot, 18)

W obu językach podstawową rolą przecinka jest oddzielenie zdań składowych w zdaniach złożonych:

- równorzędnie

Il est sorti, est revenu, a disposé des chaises. (Cam., Etr., 16)

Wychodził, wracał, rozmieszczał krzesła. (Cam., Obcy, 13)

- współrzędnie

Elle en avait bien envie, mais elle avait à faire. (Cam., Etr., 66)

Miała na to wielką ochotę, ale miała coś do roboty. (Cam., Obcy, 38)

Zarówno we francuskim, jak w polskim, w zdaniach współrzędnych łączonych spójnikami „et”, „ou”, „ni” – „i”, „lub”, „ani” nie oddziela się tych zdań przecinkiem.

Cependant, le courrier de Patagonie abordait l'orage et Fabien renonçait à le contourner. (St. Ex., Vol, 105)

Tymczasem samolot podążający z Patagonii miał przed sobą burzę i Fabien nie chciał jej okrążyć. (St. Ex., Lot, 44)

Jeżeli natomiast wymienione spójniki łączą więcej niż dwa zdania współrzędne, to w obu językach oddziela się je przecinkami.

Il rit encore, et l'embrassa, et la serra contre ses pesants vêtements. (St. Ex., Vol, 95)

Zaśmiał się, i objął ją, i przycisnął do swej ciężkiej odzieży. (St. Ex., Lot, 40)

Zdarza się, że zdania łączone spójnikami są w opozycji jedno do drugiego. Wówczas spójniki są poprzedzone przecinkami zarówno w języku francuskim, jak w polskim.

Elle est épatante, et je dirais plus, charmante. (Cam., Etr., 77)

Jest czarująca, i powiem więcej, urocza. (Cam., Obcy, 43)

Ponadto w języku francuskim stosuje się przecinek do wydzielenia zdania wtrąconego, nie łączącego się z pozostałą częścią zdania. W takim przypadku w języku polskim stosuje się myślnik, a nie przecinek.

Mesdemoiselles, annonce la mauvaise rousse, sortez vos livres et vos cahiers... (Col., Ec., 37)

Panienki – oznajmia nam rudzielec – proszę zebrać zeszyty i książki ... (Col., Szk., 35)

Voilà, pensait Rivière, ma vie est faite. (St. Ex., Vol, 31)

Otóż to – myślał Rivière – moje życie jest skończone. (St. Ex., Lot, 13)

Stosowanie przecinka w zdaniach podrzędnie złożonych stanowi oddzielny problem i zależy od rodzaju zdania podrzędnego.

We francuskich zdaniach podrzędnych dopełnieniowych nie używa się nigdy przecinka, podczas gdy w zdaniach polskich jest on stawiany:

- dopełnieniowe

J'ai constaté aussi que devant moi la route tournait. (Cam., Etr., 28)

Zauważyłem także, że szosa zakręca przede mną. (Cam., Obcy, 28)

- podmiotowe

Il est évident qu'il ne me comprenait pas. (Cam., Etr., 103)

Jasne, że mnie nie zrozumiał. (Cam., Obcy, 59)

- orzecznikowe

Le fond de sa pensée, c'est que j'avais prémédité mon crime. (Cam., Etr., 145)

Podstawę jego rozumowania stanowiło przeświadczenie, że popełniłem zbrodnię z premedytacją. (Cam., Obcy, 80)

W przypadku zdań podrzędnych względnych wyjaśniających, zarówno w języku francuskim, jak i w polskim, stosowany jest przecinek, aby oddzielić te zdania od zdania głównego.

C'étaient des hommes du même bord, qui éprouvaient le même désir de vaincre. (St. Ex., Vol, 101)

Byli ludźmi tego samego pokroju, których trawiła ta sama żądza zwycięstwa. (St. Ex., Lot, 43)

W zdaniach podrzędnych względnych określających zachodzi rozbieżność. W zdaniach francuskich nie oddziela się przecinkiem tego zdania podrzędnego, ponieważ jest ono ściśle związane ze zdaniem głównym. W języku polskim zawsze używa się przecinka.

C'étaient des Arabes qui en voulaient à Raymond. (Cam., Etr., 74)

To są Arabi, którzy mają coś do Rajmunda. (Cam., Obcy, 42)

W zdaniach podrzędnie złożonych okolicznikowych zastosowanie przecinka zależy, w większej części, od związków łączących takie zdanie podrzędne ze zdaniem głównym. W obu językach oddzielamy przecinkiem okoliczniki tego samego typu, na przykład okoliczniki czasu, okoliczniki miejsca.

Après la sortie, à quatre heures, au lieu de m'en aller, j'oublie astucieusement un cahier et je reviens. (Col., Ec., 110)

Po skończonych lekcjach, o czwartej, zamiast iść do domu zawracam po umyślnie zapomniany zeszyt. (Col., Szk., 90)

W języku francuskim zdania okolicznikowe znajdujące się na początku lub wtrącone są oddzielane za pomocą przecinka. W języku polskim nie oddziela się ich nigdy.

A sept heures et demie du matin, on est venu me chercher et la voiture cellulaire m'a conduit au Palais de justice. (Cam., Etr., 121/122)

O wpół do ósmej rano przyszli po mnie i karetka więzienna zawiozła mnie do sądu. (Cam., Obcy, 67)

W języku francuskim zdania podrzędne okolicznikowe występujące jedno po drugim są ściślej związane ze zdaniem głównym i najczęściej nie są oddzielone przecinkiem. Nie jest to jednak zasada absolutna. Zastosowanie przecinka zależy tu najczęściej od celów stylistycznych autora.

W języku polskim, w tym przypadku, przecinek stawiany jest zawsze.

J'étais un peu étourdi parce qu'il a fallu que je monte chez Emmanuel pour lui emprunter une cravate noire et un brassard. (Cam., Etr., 8)

Byłem nieco roztargniony, ponieważ musiałem jeszcze wstąpić do Emanuela, żeby pożyczyć czarny krawat i opaskę z krepy. (Cam., Obcy, 9)

Można jednak spotkać zastosowanie przecinków w obu językach.

Les rues luttent entre elles, la rue du Cloître édifie trois arcs de triomphe, parce que la Grande-Rue en promettait deux. (Col., Ec., 215)

Ulice walczą ze sobą o pierwszeństwo, ulica Klasztorna wznosi trzy łuki triumfalne, gdyż ulica Wielka zapowiedziała, że wzniesie ich dwa. (Col., Szk., 173)

Można spotkać w obu językach inne zastosowania znaku przecinka:

1. Do oddzielenia nazwy miejsca przy zapisywaniu daty

Paris, le 5 janvier.

Wrocław, 5 stycznia.

2. W przypisach i bibliografii.

We francuskim oddzielamy nim nazwisko, tytuł, miejsce i datę wydania dzieła. W polskim również oddzielamy je przecinkiem, oprócz miejsca i daty wydania, które stanowią całość.

H. Sensine, La ponctuation en français, Paris, Payot, 1930.

Wielka encyklopedia powszechna PWN, Warszawa 1965.

Rola przecinka przy czytaniu tekstu w języku francuskim koncentruje się głównie na tym, że stanowi on krótkotrwałą pauzę między elementami nim oddzielnymi.

W języku polskim przecinek zaznacza również krótką pauzę między elementami, ale nie wskazuje ani podniesienia, ani obniżenia głosu.

W języku francuskim melodie segmentów zdania oddzielonych przecinkami uwy-puklają cały segment lub jedno słowo, z którym się łączą.

W języku polskim znak ten wskazuje intonację całej wypowiedzi, a przez to decyduje o znaczeniu całego zdania.

ŚREDNIK (POINT-VIRGULE) [;]

Średnik ukazuje się w językach francuskim i polskim jako znak o mocniejszym znaczeniu niż przecinek. Spełnia on rolę pośrednią między funkcją kropki a funkcją przecinka.

W języku francuskim średnik bywa oddzielany spacjami, czego nie ma w języku polskim.

Wartość gramatyczna średnika zarówno w języku francuskim, jak i w polskim polega na rozdzieleniu części zdania, które ma co najmniej jedną z części już wydzieloną przez przecinek.

– Oui, c'est cela, mais elle ne l'a pas dit comme vous le dites, Claudine ; écoutez-moi un peu ... (Col., Ec., 42)

– Tak, ale ona to powiedziała całkiem inaczej niż ty, Klaudynko; posłuchaj tylko... (Col., Szk., 39)

W obu językach średnik jest używany do rozdzielania zdań, będących prawie tej samej natury, a które są dość długie.

Luce s'amuse de tout son coeur ; Anais se drape dans sa dignité et s'en va ; comme le soleil baisse, nous nous levons aussi. (Col., Ec., 223)

Lusia zaśmiewa się z całego serca; Anais przywdziewa szatę obrażonej godności i odchodzi; ponieważ słońce się już zniża, wstajemy także. (Col., Szk., 179)

W językach francuskim i polskim średnik oddziela elementy współrzędne.

Elle me lance des regards malicieux, presque moqueurs ; mais fatiguée, abattue, je n'ai pas le coeur à lui répondre. (Col., Ec., 46)

Ona rzuca mi spojrzenia złośliwe, niemal drwiące; lecz zmęczona, przybita, nie mam dość wigoru, by się jej odwzajemnić. (Col., Szk., 42)

Również dla wskazania postępu myśli, do której dorzuca się inną myśl, stosuje się średnik w obu językach.

Dutertre m'a bien vue, puisque je suis debout ; mais il se contente de me sourire de loin, et reste près de ces demoiselles ; ils causent tous les trois à demi-voix je me suis assise sagement, je regarde. (Col., Ec., 83)

Dutertre dostrzegł mnie, bo akurat stałam; uśmiecha się jednak tylko z daleka i zostaje przy obu paniach; rozmawiają wszyscy troje półgłosem; ja siedam grzecznie i patrzę. (Col., Szk., 70)

W języku francuskim średnik służy do pokazania opozycji między elementami postawionymi obok siebie. Język polski stosuje w podobnym przypadku przecinek.

San Julian est en vue ; nous atterrirons dans dix minutes. (St. Ex., Vol, 18)

Widać już San Julian, za dziesięć minut lądujemy. (St. Ex., Lot, 7)

Należy dodać, że w języku polskim występują jeszcze inne rozbieżności w stosowaniu tego znaku interpunkcyjnego.

W miejscu średnika w zdaniu francuskim, w zdaniu polskim można spotkać inne znaki:

- dwukropek

– Tu sais, Claudine, il vient une seconde adjointe aujourd'hui, et nous allons être forcées de déménager toutes ; on nous fera la classe dans l'école maternelle. (Col., Ec., 33)

Wiesz, Klaudynko, dzisiaj ma przyjechać druga pomocnica panny Sergent i będziemy się musiały przenieść: lekcje będą w przedszkolu. (Col., Szk., 32)

- nawias

Le Marseillais repart ; il parlerait tout seul, j'en suis sûre ! (Col., Ec., 32)

... a marsylczyk ciągnie dalej (gdyby był sam, mówiłby do siebie, głowę dając). (Col., Szk., 31)

- tylko przecinek

Tant bien que mal, elle a effacé la „ ceinture ” de sa carafe ; j'ai achevé la mienne, et mademoiselle Aimée, les doigts fébriles, corrige nos dessins. (Col., Ec., 81)

Anais wyciera, o ile to jest możliwe, „pasek” ze swojej karafki, ja kończę moją, a panna Aimée drżącymi palcami poprawia nasze rysunki. (Col., Szk., 68)

W językach francuskim i polskim często stosuje się średnik w wyliczeniach składających się z dłuższych grup słownych. Na końcu takiego wyliczenia stawiana jest kropka.

J'ai rapporté de ma petite course à pied des observations très intéressantes : 1° il fait beaucoup plus chaud qu'à Montigny; 2° on a le dedans du nez noir

quand on rentre ; 3° on se fait remarquer quand on stationne seule devant les kiosques à journaux ; 4° on se fait également remarquer quand on ne se laisse pas manquer de respect sur le trottoir. (Col., Paris, 48)

Moja wyprawa dostarczyła mi bardzo interesujących spostrzeżeń: 1. tu jest o wiele cieplej niż w Montigny; 2. po powrocie do domu człowiek ma cały nos w środku czarny; 3. młoda panienska, która przystaje przed kioskiem z gazetami, zwraca na siebie uwagę; 4. zwraca ją tak samo, gdy nie pozwala w stosunku do siebie na brak szacunku. (Col., Paryż, 232)

W lekturze tekstu średnik odgrywa ważną rolę. Zastosowanie średnika w zdaniu sygnalizuje średniej długości pauzę. W tym momencie w języku francuskim głos powinien się obniżyć, ale nie zatrzymywać się. Znak ten oznacza zatrzymanie krótsze niż kropka, ale znaczniejsze niż przecinek.

Podczas gdy kropka wskazuje na zatrzymanie „stop”, granicę w ciągu zdania, średnik podkreśla trwanie tego ciągu, ale po małej przerwie.

W języku polskim średnik jest znakiem podniesienia głosu i zawieszenia go w miejscu, w którym myśl nie jest zakończona, lecz powinna być dopełniona dalszym ciągiem wypowiedzi.

Podsumowując, można powiedzieć, że pauzy powstałe przez użycie średnika podkreślają zmiany melodii w całej wypowiedzi. Należy też dodać, że średnik dzieli zdania na segmenty i uwypukla te części zdań, te segmenty, do których chce się przyciągnąć uwagę czytelnika.

DWUKROPEK (DEUX POINTS) [:]

Ogólnie można stwierdzić, że zarówno w języku francuskim, jak i polskim, dwukropki określa ściśle stosunek między rozdzielonymi częściami zdania.

W języku francuskim pisany dwukropki jest obowiązkowo oddzielany spacjami. W języku polskim przed dwukropkiem spacji się nie stawia.

W obu językach wartość gramatyczna dwukropki to spełnianie funkcji wprowadzającej. Może on wprowadzać wyliczenie, wyjaśnienie, syntezę lub cytaty. Z funkcji tej wynika, że części wypowiedzi oddzielone dwukropkiem występują w jakiejś zależności wobec siebie. Wyliczone części zdania mogą być w ścisłym związku z fragmentem poprzedzającym, który jest formą ich syntezy.

J'ai reçu un télégramme de l'asile : „Mère décédée. Enterrement demain. Sentiments distingués”. (Cam., Etr., 7)

Dostałem depezę z przytułku: „Matka zmarła. Pogrzeb jutro. Wyrazy współczucia”. (Cam., Obcy, 9)

Do wprowadzenia wyliczenia szczegółów w obu językach stosuje się dwukropki.

Nous dressons l'oreille : des cris, une voix d'homme qui injurie, mêlée à une autre voix qui cherche à la dominer ... (Col., Ec., 97)

Nadstawiamy ucha: jakieś krzyki, jakieś męskie głosy, z których jeden ciska obelgi, a drugi stara się go powściągnąć ... (Col., Szk., 82)

Również w obu językach stosuje się dwukropek do wprowadzenia mowy niezależnej, cytowania. W tym przypadku dwukropkowi towarzyszy cudzysłów.

Puis il m'a dit : „ Je suppose que vous voulez voir votre mère ”. (Cam., Etr., 10)

Potem powiedział: „Sądzę, że chce pan zobaczyć matkę”. (Cam., Obcy, 11)

Dwukropek służy we francuskim i w polskim do oddzielania części zdania zawierającej wynik, wniosek, skutek, alternatywę, wyjaśnienie lub sprostowanie tego, co zostało powiedziane w poprzedzającej części zdania.

L'installation était ainsi faite : c'était tout ou rien. (Cam., Etr., 16)

Instalacja jest skonstruowana w ten sposób: wszystkie albo żadna. (Cam., Obcy, 13)

Przy podobnym zastosowaniu dwukropka w języku polskim można spotkać średnik. Język francuski utrzymuje zawsze dwukropek.

Elle pleurait à petits cris, régulièrement : il me semblait qu'elle ne s'arrêterait jamais. (Cam., Etr., 18)

Płakała, wydając krótkie, miarowe okrzyki; myślałem, że nigdy nie skończy. (Cam., Obcy, 14)

Podczas czytania w języku francuskim dwukropek wymaga przerwy z charakterystycznym zawieszeniem głosu, które zapowiada dalszy ciąg wypowiedzi. Dwukropek powoduje również poruszenie melodyczne całości wypowiedzi. W języku polskim znak dwukropka wskazuje również pauzę dłuższą niż powodowaną przecinkiem. Po tej przerwie następuje małe obniżenie głosu. Dwukropek rozdziela człony zdania, ale zwraca uwagę na związki łączące te człony. Nie przecina on wypowiedzi na części całkowicie niezależne, ale zostają one tak ułożone, aby sugerowały dalszy ciąg tej wypowiedzi.

ZNAK ZAPYTANIA (POINT D'INTERROGATION) [?]

Znak zapytania jest używany w językach francuskim i polskim na końcu wypowiedzi i wyraża pytanie bezpośrednie. Może on wpływać na znaczenie słów, po których jest umieszczony. Może nawet poddać to znaczenie w wątpliwość lub oznaczać sens przeciwny tego słowa.

W języku francuskim często obserwuje się oddzielenie znaku zapytania spacją, czego nie ma w języku polskim.

Wartość gramatyczna znaku zapytania w obu językach – francuskim i polskim – to wyrażenie pytania właściwego.

Pourquoi ne venez-vous pas plus souvent me voir ? (Col., Paris, 181)

Dlaczego nie przychodzisz do mnie częściej? (Col., Paryż, 316)

W obu językach znak zapytania może znaleźć się w miejscu przecinka, kiedy rozdziela on dwa zdania, z których tylko pierwsze jest zdaniem pytającym.

– Vous ne savez pas bien la musique, mademoiselle Lanthenay junior ? demande l'exquis Antonin (...) (Col., Ec., 74)

– Czy panna Lanthenay młodsza zna trochę nuty? – pyta nieoceniony Antonin (...) (Col., Szk., 63)

W zdaniu polskim po znaku zapytania występuje dodatkowo myślnik, który mocniej jeszcze oddziela pytanie od reszty zdania.

Należy natomiast zwrócić uwagę, że ani w języku francuskim, ani w polskim po znaku zapytania nie następuje wielka litera.

Innym użyciem znaku zapytania w obu językach jest postawienie go po zdaniu pytającym, za którym następuje zdanie wtrącone typu: dit-il (mówi on), répondit-il (odpowiedział) itp.

Pourquoi m'épouser alors ? a-t-elle dit. (Cam., Etr., 64)

Dlaczego więc chcesz się ze mną ożenić? – powiedziała. (Cam., Obcy, 37)

Podobnie jak w poprzednim przykładzie, w języku polskim po znaku zapytania następuje dodatkowo myślnik oddzielający zdanie wtrącone, o czym wspomniano już wcześniej.

Znak zapytania ma bardzo dużą wartość ekspresyjną. Zdanie pytające może wyrażać różne uczucia i odczucia:

- zdziwienie

Montigny construit „ en amphithéâtre ” ? (Col., Ec., 5)

Montigny położone „amfiteatralnie”? (Col., Szk., 11)

- niecierpliwość

Eh bien ? qu'attendez-vous pour descendre ? (St. Ex., Vol, 34)

– No i na co tam jeszcze czekacie? (St. Ex., Lot, 14)

- może też wyrażać inne uczucia, jak niepewność czy obawę.

W obu językach znak zapytania może wystąpić z innym znakiem, tj. z wykrzyknikiem, zapisanym tuż po nim. Takie użycie znaków wzmacnia pytanie i podnosi charakter emocjonalny wypowiedzi.

Podczas czytania tekstu zarówno francuskiego, jak polskiego, znak zapytania wskazuje przede wszystkim, że głos ma postępować według specyficznej intonacji pytającej.

W zdaniu pytającym francuskim intonacja jest wznosząca. Melodia staje się w nim elementem decydującym o zakwalifikowaniu zdań do grupy pytających.

W języku polskim znak zapytania wskazuje na pewne podniesienie głosu i przedłużenie ostatniej następującej sylaby. Ten akcent pełni funkcję znaczeniową. Polskie zdanie pytające ma podwójną intonację: pierwsza część zakończona sylabą akcentowaną ma melodię opadającą, a część druga wznoszącą. Określenie tego typu zdania nie następuje z żadnych problemów, ponieważ sama jego melodia, mająca znaczącą rolę wyróżnia je od innych typów zdań. Oczywiście jest też, że tworząc zdania typu pytającego, podmioty rozmawiające domagają się odpowiedzi od swoich rozmówców.

Pomimo jednakowych zastosowań w obu językach, różnicą widoczną między zdaniami pytającymi francuskimi a polskimi jest całkowicie różna ich melodia. W obu językach jednak odgrywa ona decydującą rolę dla wyznaczenia sensu całej wypowiedzi.

WYKRZYKNIK (POINT D'EXCLAMATION) [!]

Zarówno w języku francuskim, jak i w polskim wykrzyknik ma wartość tylko ekspresyjną. Znak ten jest zawsze stawiany po całym zdaniu, które charakteryzuje się swoją wykrzyknikową intonacją. W języku francuskim przeważnie poprzedza go spacja.

Zdania zakończone znakiem wykrzyknika wyrażają wściekłość, zdziwienie, oburzenie.

Quelle injustice, quelle fourberie dans cette lune étalée là, oisive, sur Buenos Aires ! (St. Ex., Vol, 124)

Co za niesprawiedliwość, co za oszustwo – ta cicha noc księżycowa tu, nad Buenos Aires! (St. Ex., Lot, 52)

Wartość wykrzyknikowa tych zdań jest nieskończona: można często spotkać wykrzyknik podwojony lub potrojony.

La Ciel confonde les triangles semblables !! (Col., Ec., 108)

Niech piekło pochłonie trójkąty podobne!! (Col., Szk., 88)

W obu językach wykrzyknik może być użyty zamiast przecinka. Oddziela on wtedy słowo lub wyrażenie poza zdaniem mającym wartość wykrzyknikową.

Eh quoi ! vous partez ? (Col., Ec., 136)

Cóż to! jedzicie? (Col., Szk., 112)

W tego typu użyciu można zaobserwować, że wykrzyknik nie kończy zdania, nie następuje zatem po nim wielka litera.

W językach francuskim i polskim wykrzyknik jest zapisywany po wyrażeniach wykrzyknikowych, takich jak:

- oh – och.

Oh ! que cette cour sombre est vilaine ! (Col., Paris, 67)

Och! jakie to podwórze jest ponure i brzydkie! (Col., Paryż, 243)

- ah – ach

Ah ! je la garderais bien tout le temps près de moi, si je pouvais! (Col., Ec., 30)

Ach! gdybym mogła, nie puściłabym jej od siebie. (Col., Szk., 29)

- ouf – uff

Ouf ! J'ai débité ma phrase sans respirer. (Col., Ec., 41)

Uff! Ani się zająknęłam. (Col., Szk., 38)

- ô – o

– Contenez votre tendresse délirante, ô le plus passionné des fils ! (Col., Paris, 91)

– Powstrzymaj wylew swych uczuć, o najczulszy z synów! (Col., Paryż, 259)

Jak widać, jedynie po wykrzykniku ouf – uff zdanie zaczyna się wielką literą. Pozostałe wykrzykniki są ściślej związane ze zdaniem, które po nich następuje, nie wymaga więc ono dużej litery początkowej.

Podczas czytania tekstu, podobnie jak w zdaniu pytającym, melodia zdania wykrzyknikowego ukazuje się jako decydująca w określeniu tego typu zdań. Dlatego też czytelnik tekstu francuskiego czy polskiego powinien postępować według specyficznej intonacji zdania wykrzyknikowego, aby odróżnić go od innych zdań.

W języku francuskim intonacja zdania wykrzyknikowego jest opadająca. Przeciwnie jest w języku polskim. Wykrzyknik pokazuje, że słowo przed nim jest akcentowane, powinno zatem być wymówione mocniej. Znak ten wymaga pewnego podniesienia części końcowej zdania, tej, która znajduje się przed wykrzyknikiem.

Dobre stosowanie intonacji zaznacza funkcję znaczeniową całej wypowiedzi.

Można więc powiedzieć w podsumowaniu, że zasadnicza różnica w używaniu wykrzyknika w językach francuskim i polskim polega na stosowaniu różnej melodii w obu językach.

W języku francuskim melodia jest opadająca, w języku polskim zaś jest ona wzniesiona na końcu wypowiedzi.

NAWIAS OKRĄGŁY (PARENTHÈSES) [()]

W językach francuskim i polskim znak nawiasu pozwala wydzielić uzupełniające fragmenty tekstu.

W obu językach wartość gramatyczna nawiasu pozwala oddzielić grupę słów, które są niezbędne dla znaczenia całej wypowiedzi.

Je demande à papa (puisqu'il me tient lieu de maman) s'il ne voudrait pas me faire donner par mademoiselle Aimée Lanthenay des leçons (...) (Col., Ec., 12)

Pytam tatusia (ponieważ to on zastępuje mi mamę), czy nie zgodziłby się, żeby panna Aimée Lanthenay dawała mi lekcje (...) (Col., Szk., 16)

Należy dodać, że słowa w nawiasie mają znaczenie drugorzędne, ale konieczne w całym zdaniu.

Inne zastosowanie tego znaku w obu językach to podkreślenie szczegółów zamkniętych nawiasem.

[...] passant près du groupe, elle perd adroitement son sabot (nous portons toutes des sabots, l'hiver), et tend ses oreilles en s'attardant à le remettre. (Col., Ec., 67)

[...] mijając tamtą grupkę, gubi zręcznie jeden sabot (w zimie wszystkie nosimy saboty) i wkłada je długo, nadstawiając przy tym ucha. (Col., Szk., 58)

Zdanie może wymagać innego jeszcze znaku interpunkcyjnego i ten znak wpisuje się za nawiasem. To użycie jest takie samo we francuskim i w polskim. Może to być przecinek:

Pourvu qu'ils aient des gants, je danse très volontiers avec les gars du pays (ceux que je connais bien), qui sont gentils avec moi, à leur façon. (Col., Ec., 248)

Byle tylko mieli rękawiczki, bardzo chętnie tańczę z miejscowymi chłopcami (tymi, których dobrze znam), są dla mnie mili na swój sposób. (Col., Szk., 198)

W razie spotkania ze znakiem zapytania lub wykrzyknikiem czy wielokropkiem, to znaczy ze znakami emocjonalno-znaczeniowymi, umieszcza się te znaki przed nawiasem. Jednakowo w obu językach.

– Vous voyez, la renommée trahit votre modestie ! (je vais parler comme lui, tout à l'heure). (Col., Ec., 94)

– A widzi pan, sława zdradziła pana, mimo wrodzonej mu skromności! (zaczynam mówić tak samo jak on). (Col., Szk., 79)

Jeżeli inne znaki interpunkcyjne odnoszą się tylko do części zamkniętej nawiasem, znajdują się one przed zamknięciem nawiasu, a nawias oznacza zamknięcie całej sekwencji.

On le dit aux bains de mer, quelque part, où il lézarde et flirte (mais où prend-il de l'argent ?). (Col., Ec., 200)

Powiadają, że jest gdzieś nad morzem, zbija baki i flirtuje (ale skąd on ma pieniądze?). (Col., Szk., 161)

Obserwując zasady stosowania nawiasu w językach francuskim i polskim, można stwierdzić, że podczas czytania należy zrobić przerwę, pozwalającą uwypuklić słowa zamknięte nawiasem. Nawias nakazuje czytanie tekstu w nim zamkniętego tonem niższym od tonu pozostałej części wypowiedzi.

Funkcja składniowa tego znaku jest ważna, a przez fakt podkreślenia, uwypuklenia słów w nawiasie, wpływa ten znak na ich znaczenie, niezbędne dla znaczenia całości wypowiedzi.

NAWIAS KWADRATOWY (CROCHETS) [[]]

Nawias kwadratowy stanowi wariant nawiasu okrągłego. Może być czasem zastępowany zamiast nawiasu okrągłego. Trudno jest znaleźć nawias kwadratowy w dziełach literackich. W języku francuskim nawias kwadratowy jest stosowany do zamknięcia tekstu wtedy, kiedy wcześniej został już użyty nawias okrągły.

Chateaubriand s'est fait l'apologiste du christianisme [cf. „ Génie du Christianisme ” (1802)]²⁷.

W języku polskim jednoczesne użycie nawiasów okrągłego i kwadratowego wygląda inaczej. Nawias okrągły jest umieszczany na zewnątrz, a kwadratowy wewnątrz.

Powieść fantastyczna (science fiction [czytaj: sajens fikszen] – dosłownie znaczy: naukowa fikcja) nie cieszy się już takim jak dawniej zainteresowaniem, od czasu, gdy rzeczywistość zaczęła doganiać fantazję²⁸.

E. F. Przyłubscy²⁹ tłumaczą, że ten sposób stosowania nawiasów został przyjęty przez gramatykę, aby można było odróżnić go od stosowania matematycznego, gdzie nawiasy występują odwrotnie, to znaczy okrągły wewnątrz, a kwadratowy na zewnątrz.

Nawias kwadratowy najczęściej występuje w dziełach technicznych i w pracach naukowych. Odpowiada on różnym objaśnieniom – przywracającym literom, przypuszczeniom, transkrypcji fonetycznej.

Ponieważ jest to znak pomocniczy dla nawiasu okrągłego, inne objaśnienia są takie same.

MYŚLNIK (TIRET) [–]

W językach francuskim i polskim wartość gramatyczna myślnika wpływa na jego rolę bardzo zbliżoną do roli nawiasu okrągłego, zwłaszcza w przypadku, kiedy myślnik oddziela wyrazy w zdaniu.

²⁷ M. Grevisse, *Le Bon Usage*, Paris, Hatier, 1969, s. 1119.

²⁸ E. F. Przyłubscy, op. cit. s. 119.

²⁹ Ibidem, s. 119.

Eh bien – sans rire – j’aimerais mieux un oncle et pas de chocolats. (Col., Paris, 142)

Otóż – nie żartuję wcale – wołałabym nie mieć czekoladek, a mieć wujka. (Col., Paryż, 291)

Inne jest zastosowanie gramatyczne (logiczne) myślnika w obu językach w dialogach, reprodukowanych w języku pisanym. Myślnik oznacza w nich zmianę mówiącego.

– Vous aimez la géologie ?

– C’est ma passion. (St. Ex., Vol, 60)

– Interesuje się pan geologią?

– To moja namiętność. (St. Ex., Lot, 25)

Również w obu językach myślnik służy do oddzielania części zdania.

Ils ont entendu, elle et lui, ce que je disais – pardi, je l’ai fait exprès ! – et Dutertre saisit cette occasion de s’approcher. (Col., Ec., 63)

Usłyszeli oboje, co mówiłam – właśnie dlatego zawołałam tak głośno – i Dutertre korzysta z okazji, by podejść do nas. (Col., Szk., 55)

Można dodać, że w języku francuskim znajduje się przykłady, w których podana reguła stosowania myślnika bywa ominięta. W języku polskim użycie to pozostaje bez zmian.

Oui, a dit le second gendarme, mais cela finit par fatiguer. (Cam., Etr., 122)

Tak – powiedział drugi żandarm – ale to w końcu mężczy. (Cam., Obcy, 67)

Myślnik może wykazywać ekspresyjny charakter zastosowania. Zarówno we francuskim, jak i w polskim myślnik może być umieszczony przed słowami nieoczekiwanymi przez czytelnika, w celu wytworzenia niezwykłego i zdumiewającego charakteru wypowiedzi.

Ses joues rouges, ses yeux bleus qui noircissent, et cette bouche qui palpète, les coins tirés, peut-être, par une envie de pleurer – je ne verrai jamais de fille aussi belle que lui. (Col., Paris, 133)

Te rozognione policzki, pociemniałe niebieskie oczy, drżące usta wyginające się jak do płaczu – nigdy nie zobaczę dziewczyny równie urodziwej. (Col., Paryż, 286)

Również w obu językach stawia się myślnik do podniesienia napięcia.

Aujourd’hui, je recommence à tenir mon journal forcément interrompu pendant ma maladie, ma grosse maladie – car je crois vraiment que j’ai été très malade ! (Col., Paris, 5)

Dziś powracam do mego dziennika, którego pisanie musiałam przerwać w czasie choroby, w czasie ciężkiej choroby – bo zdaje się, że ja naprawdę byłam bardzo chora! (Col., Paryż, 205)

W lekturze tekstu zastosowanie myślnika w językach porównywanych, to jest francuskim i polskim, wskazuje na możliwość interpretacji tekstu. Wymaga on od czytającego pauzy w miejscu jego postawienia. Ponadto, znak ten wymaga właściwego zabarwienia głosu lub pewnego jego zawieszenia.

Rolą gramatyczną myślnika jest oddzielanie zdań, wyróżniając ich części specjalnie podkreślane. Towarzyszy temu zmieniona melodia wyróżnionych fragmentów.

WIELOKROPEK (POINTS DE SUSPENSION) [...]

Zarówno w języku francuskim, jak w polskim wielokropek ma swoją wartość gramatyczną i wskazuje, że myśl wyrażona nie jest kompletna, że pozostaje w zawieszeniu. W takim przypadku przerwy zawieszeń przecinają zdanie.

Un retard ce n'est rien ... ce n'est rien ... mais quand il se prolonge ... (St. Ex., Vol, 123)

Opóźnienie to jeszcze nic ... jeszcze nic ... ale gdy się przedłuża ... (St. Ex., Lot, 52)

Wartość ekspresyjna wielokropka w obu językach wyraża się postawieniem go na końcu zdania, co oznacza, że wypowiedź nie została dokończona.

Je vais vous dire encore ... (St. Ex., Vol, 83)

Jeszcze chciałbym powiedzieć ... (St. Ex., Lot, 35)

Takie użycie znaku, czyli zastąpienie niedokończonego zdania, ma charakter uczuciowy.

Wielokropek może podkreślać wahanie autora lub może przyciągać uwagę czytelnika na dalszy ciąg tekstu.

– Non ... Si ... Peut-être, mais nous ne nous sommes presque pas parlé le soir. (Col., Ec., 14)

– Nie ... Tak ... Może, ale prawie nie rozmawiałyśmy ze sobą tego wieczoru. (Col., Szk., 17)

Można spotkać wielokropek w stylu żartobliwym, aby pokazać osłabienie zmysłu, dowcipu, na przykład ironii, komizmu.

Silence épouvanté. On entendrait respirer une mouche ... pendant cinq minutes. (Col., Ec., 77)

Przerażone milczenie. Muchę w locie by usłyszał ... przez pięć minut. (Col., Szk., 66)

Inne zastosowania wielokropka występujące w językach francuskim i polskim, to zastosowanie go po nieograniczonym wyliczaniu, aby pokazać, że może ono być przedłużone.

– Voyons, Claudine, nous ne travaillons pas. Il n'y a en anglais qu'un seul article ... etc., etc. (Col., Ec., 14)

– Klaudynko, nie próżnujmy! W angielskim mamy tylko jeden rodzajnik ... itd., itd. (Col., Szk., 17)

Po wielokropku, tak jak w podanym przykładzie, może nastąpić skrót, („etc.” – „itd.”), który wyraża dalszy ciąg wyliczenia, nie zapisanego w zdaniu.

Inne użycie wielokropka stosowane w obu językach, to takie, które sugeruje, że zdanie cytowane nie jest kompletne. W takim przypadku wielokropek jest zamknięty nawiasem kwadratowym.

„[...] quant à Roblet, à partir d'aujourd'hui, il ne fait plus partie de notre personnel”. (St. Ex., Vol, 81)

„[...] co się zaś tyczy Robleta, to od dnia dzisiejszego przestał należeć do naszego personelu”. (St. Ex., Lot, 34)

Po przestudiowaniu zastosowania wielokropka w językach francuskim i polskim można stwierdzić, że ma on duże znaczenie w wyrażaniu ekspresyjności w obu językach.

Czasami znak ten oznacza pauzę w czytaniu dłuższą od tej wyrażanej kropką. Występuje ona wówczas, gdy chcemy podkreślić charakter dorzuconego fragmentu do tego, co już zostało powiedziane.

– Oui, je veux dire ... ce n'est pas une camaraderie qui m'enchant pour Marcel ... Ce garçon est d'un voyant !... (Col., Paris, 120)

– No tak, to znaczy ... nie jestem zachwycony tą znajomością dla Marcela ... Co za nieznośna krzykliwość w ubiorze!... (Col., Paryż, 278)

Na końcu tego zdania umieszczono dodatkowo wykrzyknik, który dzięki po nim następującemu wielokropkowi, jeszcze bardziej przedłuża swoją ekspresję.

W końcu wielokropek może dzielić zdanie, zatem jego rola w składni nie jest mniejsza od jego roli w ekspresji.

CUDZYSŁÓW (GUILLEMETS) [„ ”]

W językach francuskim i polskim cudzysłów służy do wyróżniania fragmentów tekstu. W obu językach ma on wartość gramatyczną, kiedy postawi się go na początku

i na końcu wyrazów, wyrażenia, których treść chce się wyróżnić lub do których chce się przyciągnąć uwagę czytelnika.

– Oh ! justement, Claudine, ils sont venus hier nous „ rendre leurs devoirs ”.
(Col., Ec., 20)

– Och, Klaudynko, właśnie wczoraj przyszli „złożyć nam swoje uszanowanie”. (Col., Szk., 20)

W obu językach cudzysłowu używa się, aby wprowadzić cytaty i przejście do mowy niezależnej. W takim zastosowaniu cudzysłów powinien być poprzedzony dwukropkiem.

Je lui ai répondu : „ Je demanderai à maman si c’est vrai ”. (Col., Ec., 107)

Powiedziałam jej: „Zapytam mamusi, czy to prawda”. (Col., Szk., 88)

W niektórych przypadkach cytaty może być tylko krótkim oświadczeniem.

Elle descend enfin, nous répond „ Bonjour ” d’un air préoccupé, puis s’assied à son bureau [...]. (Col., Ec., 34)

Wreszcie schodzi, na nasze „dzień dobry” odpowiada z roztargnieniem, siada na katedrze [...]. (Col., Szk., 32)

W takim użyciu cudzysłów nie jest poprzedzony dwukropkiem, ponieważ znak ten stanowi element konstrukcyjny całego zdania.

A la maison, décidée, je dis à papa le „ oui ” solennel. (Col., Paris, 8)

W domu, zdecydowana, powiedziałam papie uroczyste „tak”. (Col., Paryż, 207)

Można jeszcze przekazać kilka uwag odnośnie do stosunku cudzysłowu do innych znaków interpunkcyjnych w językach francuskim i polskim.

Kiedy cudzysłów dotyczy części zdania, stawia się go przed znakiem zapytania dotyczącym całego zdania.

Je cherche des yeux Mademoiselle, je lui demande du menton et des sourcils :
Faut-il y aller du petit „ speech ” ? (Col., Ec., 232)

Szukam wzrokiem pani i ruchem brwi pytam: Czy mam już zacząć mój mały „speech”?
(Col., Szk., 186)

Jeżeli cudzysłów dotyczy całego zdania pytającego, stawia się go w obu językach na końcu, po znaku zapytania.

Elle m’a regardé : „ Tu ne veux pas savoir ce que j’ai à faire ? ” (Cam., Etr., 66)

Przyjrzała mi się: „Nie chcesz wiedzieć, co mam do roboty?” (Cam., Obcy, 38)

Te same uwagi dotyczą użycia wykrzyknika w połączeniu z cudzysłowem.

Alors, il s'est mis en colère : „ Donner de l'argent pour cette charogne. Ah ! il peut bien crever ! ”. (Cam., Etr., 60)

Wówczas wpadł w złość: „Płacić pieniądze za to ścierwo. Niech go szlag trafi!” (Cam., Obcy, 35)

Inny problem stanowi kropka, jako że jest ona głównym znakiem interpunkcyjnym. Dlatego też kropkę stawiamy zawsze na końcu wypowiedzi, po wszystkich innych znakach. Wobec tego kropkę stawiamy też po cudzysłowie.

On en découvre une, qui vient „ prendre mes ordres ”. (Col., Paris, 32)

Wreszcie zjawia się jakaś „do mojej dyspozycji”. (Col., Paryż, 222)

Na podstawie przedstawionych zasad można wyprowadzić uwagę ogólną dotyczącą cudzysłowu: Jeżeli słowa, fragment są zamknięte cudzysłowem i wyodrębnione, a wymagają jeszcze jednego znaku interpunkcyjnego, znak ten jest stawiany po cudzysłowie. Inaczej mówiąc, znaki dodatkowe są stawiane po cudzysłowie.

Inne zastosowania cudzysłowu występujące w językach francuskim i polskim to przede wszystkim użycie go do obramowania pseudonimu, przydomka, przezwiska.

– Ce serait un péché de ne pas le surnommer „ Richelieu ”. (Col., Ec., 18)

– Byłoby grzechem nie dać mu przydomka „Richelieu”. (Col., Szk., 21)

Cudzysłów może też zamykać nazwy ironiczne lub komiczne rzeczy, przedmiotów.

[...] en levant au plafond ses longues mains étroites, „ ses mains de sage-femme ”, dit la grande Anaïs. (Col., Ec., 10)

[...] podnosi do nieba swoje długie, wąskie ręce, „ręce położnej”, jak powiada wielka Anaïs. (Col., Szk., 14)

Można stwierdzić, że podstawową funkcją cudzysłowu jest funkcja gramatyczna. Po pierwsze, cudzysłów wyróżnia części zdania, które chce się podkreślić. Ta rola znaku zmienia melodię całego zdania i – co za tym idzie – sposób czytania tekstu. Rola składniowa cudzysłowu jest równie ważna z punktu widzenia sensu zdania. Podkreśla on bądź sens wyrazów nim objętych, bądź sens całego zdania.

GWIAZDKA (ASTÉRISQUE) [*] I ALINEA (ALINÉA)

Gramatycy francuscy R.L. Wagner³⁰ i M. Grevisse³¹ plasują pomiędzy znakami interpunkcyjnymi gwiazdkę i alinea.

³⁰ R.L. Wagner, J. Pinchon, *Grammaire du français classique et moderne*, Paris, Librairie Hachette, 1962, s. 33.

³¹ M. Grevisse, op. cit., s. 1121.

Znaki te nie są w ten sposób klasyfikowane przez gramatyków polskich.

• Gwiazdka (astérisque) [*]

Gwiazdka (odsyłacz) – znak w formie gwiazdki umieszczany bywa przed przykładem, którego forma została zmodyfikowana.

Je prie seulement le lecteur de me pardonner cette petite préface. (Racine)

* Le lecteur est seulement prie de me pardonner cette petite préface³².

Widać, że pierwsze zdanie stanowi tekst oryginalny, a drugie zostało zmienione w swojej formie.

Gwiazdka może występować jako znak pojedynczy, podwojony lub potrójny, aby zastępować nazwę własną, której autor nie chce czytelnikowi wyjawić w całości.

Ceci se passait au château de R*.

C'était chez madame de B***³³.

Można też spotkać gwiazdkę umieszczoną przed słowem, która wskazuje, że chodzi o formę przypuszczalną lub zapożyczoną.

avachir, francique * w a i k j a n³⁴

• Alinea (alinéa)

Alinea jest znakiem, który wskazuje pauzę dłuższą aniżeli kropka. Jest to odzielenie stosowane między zdaniem a zdaniami poprzednimi. Zdanie to zaczyna się od nowego wiersza, po krótkim odstępie, który zostawia się czysty, nie zapisany.

Alinea jest stosowana zwłaszcza wtedy, gdy przechodzi się od jednej grupy myśli zawartej w tekście do innej.

Nazwa alinea dawana jest każdemu ustępowi, po którym wraca się do linijki.

Alinea i jej stosowanie jest krótko opisane w *Leksykonie PWN*³⁵ oraz w *Nowym słowniku ortograficznym PWN*³⁶. W myśl tych definicji można powiedzieć, że jej zastosowanie w języku polskim pisanym jest takie samo jak w języku francuskim.

³² R.L. Wagner, J. Pinchon, op. cit., s. 33.

³³ M. Grevisse, *Précis de grammaire française*, Gembloux, J. Duculot, 1957, s. 296.

³⁴ A. Dauzat, *Grammaire raisonnée de la langue française*, Lyon, I.A.C., 1958, s. 45.

³⁵ *Leksykon PWN*, Warszawa, PWN, 1972, s. 24. Autorzy tłumaczą: „a linea (łac), „od linijki, od nowego wiersza”.

³⁶ *Nowy słownik ortograficzny PWN*, s. XCV.

PODSUMOWANIE

Znaki interpunkcyjne służą do dobrego sprecyzowania sensu zdania, do wykrycia w nim wszelkich niuansów myślowych, a także do stworzenia stylu bogatszego i bardziej ekspresyjnego. Nie można więc lekceważyć interpunkcji, która odgrywa ważną rolę w języku pisanym. Nie będzie też przesadnym stwierdzenie, że interpunkcja ma swoją wielką rangę i znaczenie.

Z porównania interpunkcji w językach francuskim i polskim można wysnuć następujące wnioski:

- Zasady stosowania znaków interpunkcyjnych często są podobne, ale można też znaleźć różnice w ich stosowaniu.

- Zasadą ogólną użycia interpunkcji w języku francuskim jest rytmiczność, podczas gdy w polskim jest to zasada logiczno-składniowa.

- Interpunkcja spełnia bardzo ważną rolę w odczytywaniu tekstu. Występujące w obu językach różnice akcentów i intonacji powodują, że poszczególnym znakom odpowiadają pauzy, zatrzymania – „stopy” i wydechy mniej lub bardziej odczuwalne. Elementy zdań oddzielone znakami interpunkcyjnymi tworzą grupy rytmiczne.

- Zasadniczo najbardziej widoczną i znaczącą pauzę tworzy kropka. Inne znaki, jak: przecinek, myślnik, wielokropki oznaczają pauzy krótsze oraz powodują pewne zawieszenie głosowe.

- Czytający powinien stosować się do intonacji wskazanej znakami i przypisanej każdemu typowi zdania.

- Jako że interpunkcja jest sztuką, ma ona służyć lepszemu zrozumieniu tekstu, ale nie może go zastąpić – „doit servir à la compréhension du texte ; elle ne doit pas se substituer à lui”³⁷.

SKRÓTY

Cam., Etr., 7 = A. Camus, *L'Étranger*, s. 7.

Cam., Obcy, 9 = A. Camus, *Obcy*, s. 9.

Col., Ec., 5 = Colette, *Claudine à l'école*, s. 5.

Col., Szk., 11 = Colette, *Klaudyna w szkole*, s. 11.

Col., Paris, 240 = Colette, *Claudine à Paris*, s. 240.

Col., Paryż, 205 = Colette, *Klaudyna w Paryżu*, s. 205.

Dł., 37 = M. Dłuska, *Prozodia języka polskiego*, s. 37.

St. Ex., Vol, 17 = A. de Saint-Exupéry, *Vol de nuit*, s. 17.

St. Ex., Lot, 7 = A. de Saint-Exupéry, *Nocny lot*, s. 7.

³⁷ E. Gaiffe, L. Wagner, op. cit., s. 135.

BIBLIOGRAFIA

Teksty

1. Camus A., *L'Étranger*, Paris, Gallimard, 1957.
2. Camus A., *Obcy*, tł. M. Zenowicz, Warszawa, PIW, 1975.
3. Colette, *Klaudyna w szkole*, tł. K. Dolatowska, Warszawa, PIW, 1975.
4. Colette, *Klaudyna w Paryżu*, tł. K. Dolatowska, Warszawa, PIW, 1975.
5. Saint-Exupéry de A., *Vol de nuit*, Paris, Gallimard, 1931.
6. Saint-Exupéry de A., *Nocny lot*, tł. M. Czapska, St. Stempowski, Warszawa, PIW, 1970.
7. Willy et Colette, *Claudine à l'école*, Paris, Albin Michel, 1966.
8. Willy et Colette, *Claudine à Paris*, Paris, Albin Michel, 1966.

Opracowania

1. Chevalier J.-C., *Grammaire Larousse du français contemporain*, Paris, Librairie Larousse, 1964.
2. Cohen M., *Toujours des regards sur la langue française*, Paris, Editions Sociales, 1970.
3. Dauzat A., *Grammaire raisonnée de la langue française*, Lyon, I.A.C., 1958.
4. Dauzat A., *Le génie de la langue française*, Paris, Payot, 1954.
5. Dłuska M., *Prozodia języka polskiego*, Kraków, Polska Akademia Umiejętności, 1947.
6. Doroszewski W., *Podstawy gramatyki polskiej*, Warszawa, PWN, 1963.
7. Dubois J., *Dictionnaire de linguistique*, Paris, Larousse, 1973.
8. Dubois J., *Grammaire structurale du français: nom et pronom*, Paris, Librairie Larousse, 1965.
9. Dubois J., Lagane R., *La nouvelle grammaire du français*, Paris, Librairie Larousse, 1973.
10. Gaiffe F., Maille E., Wagner L., *Grammaire Larousse du XXe siècle*, Paris, Larousse, 1936.
11. Grevisse M., *Le Bon Usage*, Paris, Hatier, 1969.
12. Grevisse M., *Précis de grammaire française*, Gembloux, J. Duculot, 1957.
13. Jodłowski S., Taszycki W., *Słownik ortograficzny i prawałła pisowni polskiej*, Wrocław, Ossolineum, 1969.
14. Kielski B., *Słownik terminologii gramatycznej francuskiej i polskiej*, Wrocław, Ossolineum, 1959.
15. Kielski B., *Struktura języków francuskiego i polskiego w świetle analizy porównawczej, cz. II, Z zagadnień nauki o zdaniu*, Wrocław, Ossolineum, 1960.
16. Klemensiewicz Z., *Podstawowe wiadomości z gramatyki języka polskiego*, Warszawa, PWN, 1973.
17. *Leksykon PWN*, Warszawa, PWN, 1972.
18. Lyons J., *Wstęp do językoznawstwa*, Warszawa, PWN, 1975.
19. Marouzeau J., *Précis de stylistique française*, Paris, Masson et Cie, 1959.
20. Martinet A., *Eléments de linguistique générale*, Paris, Librairie Armand Colin, 1967.
21. Milewski T., *Językoznawstwo*, Warszawa, PWN, 1967.
22. Nikolskaia E.K., Goldenberg T.Y., *Grammaire française*, Moscou, Editions „École Supérieure”, 1974.

23. *Nowy słownik ortograficzny PWN*, Warszawa, Państwowe Wydawnictwo Naukowe PWN, 1996.
24. Przyłubscy E.F., *Gdzie postawić przecinek*, Warszawa, Wiedza Powszechna, 1973.
25. Sensine H., *La ponctuation en français*, Paris, Payot, 1930.
26. Szober S., *Gramatyka języka polskiego*, Warszawa, PWN, 1969.
27. Thimonnier R., *Code orthographique et grammatical*. Paris, Hatier, 1970.
28. Wagner R.L., Pinchon J., *Grammaire du français classique et moderne*, Paris, Librairie Hachette, 1962.
29. Wartburg von W., Zumthor P., *Précis de syntaxe du français contemporain*, Bern, A. Francke A.G. Verlag, 1947.
30. *Wielka encyklopedia powszechna PWN*, Warszawa, PWN, 1965.
31. Zwanenburg W., *Recherches sur la prosodie de la phrase française*, Universitaire Pers Leiden, 1965.
32. Mémoire de maîtrise par Ewa Poterałowicz sous la direction de M.E. Ucherek, Faculté des Lettres de l'Université de Wrocław, Wrocław 1976.

Porównanie stosowania interpunkcji w i polskim ma na celu przybliżenie i uła zastosowania znaków interpunkcyjnych, terpretację ukrytych nieraz myśli pisarzy i poetów.

Oddawana do rąk Czytelników praca *Interpunkcja w językach francuskim i polskim – Signes de ponctuation en français et en polonais* jest przeznaczona dla różnych osób: specjalistów romanistów, tłumaczy literatury francuskiej, sekretarek firm francusko-polskich, także aktorów przygotowujących role na podstawie oryginalnych tekstów, a wreszcie dla studentów piszących prace dyplomowe i kompozycje literackie w języku francuskim.

Wydawnictwa Politechniki Wrocławskiej są do nabycia w następujących księgarniach:
„Politechnika”, Wybrzeże Wyspiańskiego 27, 50-370 Wrocław, budynek A-1 PWr.,
tel. (0-71) 320-25-34,
„Tech” plac Grunwaldzki 13, 50-377 Wrocław budynek D-1 PWr.,
tel. (0-71) 320-32-52

Prowadzimy sprzedaż wysyłkową